

Erik Evald Ståhl

1908-1936

The Murder of Erik Ståhl – Mordet på Erik Ståhl

Erik Ståhl was my father's best friend. He was killed by a hitch hiker by the name of Arvi Joki in 1936. Below is the translated first paragraph from the attached court report about this murder.

TUESDAY 20 OCTOBER 1936

The express train from Karleby to Helsinki departed on schedule at 19:43. Among the passengers on the train were also 27-year-old driver Erik Evald Ståhl. He was employed by the wholesaler Granholm & Käll Ab. That business had ordered a new truck from Helsinki and it was now intended that Erik would go and pick it up and 900 kg of roasted coffee which the store had ordered. With him was Erik's suitcase in which he, besides his own things, had packed a tarp and two license plates "Koe VA 57" which he received from the store. Moreover, he had a Zenith pocket watch and a wallet with about 500 mk of own money and 800 mk in travel money from the store. Director Granholm had presumed that Erik would return from Helsinki with the new truck and the cargo of coffee at the latest by Saturday 24th October.

Erik lived at the “Granholm’s corner” in Karleby across the street (Hakalaxgatan) from us, next to uncle Lennart’s house on one side and aunt Mia’s house behind his house. Lennart’s house can be seen on the top right photo of the funeral procession to the Elisabet cemetery. According to my mother, Erik was my father’s best friend and spent more time at our home than in his own. He had worked for our firm since he started at the age of 13 as an errand-boy. He also hunted and fished with my dad and uncle Uno. The photographs below are from one of their trips to Lapland. Click here to see the books "[Failed Business](#)" and "[The Granholm North Pole Legend](#)". We are related to him as can be seen in the attached chart. Erik was a member of the White Guard and thus was honored with a military funeral. Erik’s father Richard had probably also been a White Guard member because, as was common when enlisted, he changed his family name from Gåsjärvi to Ståhl, and would have participated in the independence war for Finland.

Bifogad finns en rättegångs rapport om mordet på Erik Ståhl. Han bodde vid “Granholms hörnet” på andra sidan av Hakalaxgatan i Karleby från oss och bredvid Lennart farbrors hus på ena sidan och Mia fasters hus bakom hans hus. Lennarts hus syns på fotografiet uppe till höger i bakgrunden av begravningsföljet som for till Elisabet begravningsplats. Enligt min mamma var han pappas bästa vän och var mera hos oss än i sitt eget hem. Han jagade ofta och fiskade med pappa och Uno farbror. Bilderna nedanom är från en av deras resor till Lappland. Klick är för att se böckerna "[Failed Business](#)" och "[The Granholm North Pole Legend](#)". Vi är släkt med honom som kan ses i den bifogade listan. Erik var en medlem av Skyddskåren så han hedrades med en militär begravning. Eriks far Richard hade troligtvis också varit en soldat eftersom han hade enligt sedan ändrat sitt namn från Gåsjärvi till Ståhl och kan ha deltagit i Finlands frihetskrig.

Erik Ståhl till vänster, Anton Granholm andra från höger med byborna från Kolosjoki i Petsamo

Erik på högra
bilderna vid
gränsen till Norge.
Anton med en fisk
ner till vänster. En
av byborna var
med dem.

Relationship Chart

Lars Erik Granholm is the 9th cousin once removed of Erik Evald Ståhl

MORDET PÅ ERIK STÄHL

Skrivet av Timo Tuomisto

2005-10-11

MORDET PÅ ERIK STÄHL

TISDAGEN DEN 20 OKTOBER 1936

Snälltåget från Karleby till Helsingfors avgick enligt tidtabell kl. 19.43. Bland passagerarna på tåget fanns även den 27-åriga chauffören Erik Evald Ståhl. Han var anställd av partiaffären Granholm & Kåll Ab. Nämnda affär hade beställt en ny lastbil från Helsingfors och det var nu meningen att Erik skulle åka och hämta den samt 900 kg rostat kaffe som affären beställt. Med sig hade Erik en resväskan i vilken han förutom egna saker hade packat ner en presenning och två st registerplåtar "Koe VA 57" som han fått från affären. Dessutom hade han ett fickur av märket Zenith och en plånbok som innehöll ca 500 mk egna pengar och 800 mk i respengar från affären. Direktör Granholm förmodade att Erik skulle återvända från Helsingfors med den nya lastbilen och kaffelasten senast lördagen den 24 oktober.

ONSDAGEN DEN 21 OKTOBER

På morgonen anlände snälltåget till stationen i Helsingfors varifrån Erik utan brådska gav sig ut på staden. Den här dagen hade han reserverat som en ledig dag då han skulle se staden och hälsa på några släktingar. På kvällen tog Erik in på ett resandehem vid namn Keskus vid Norra Esplanadsgatan.

TORSDAGEN DEN 22 OKTOBER

På morgonen kl. 9 betalade Erik sin räkning och lämnade resandehemmet. Sedan gick han till Virtanens Karosserifabrik i Malm för att hämta den nya Ford 8 lastbilen. Där hade dessförinnan Hushållsandelslaget i Helsingfors på Eriks begäran samma morgon redan levererat 15 säckar kaffe. Bilens kaross var emellertid inte klar ännu på morgonen så Erik blev kvar på fabriken och väntade. Först kl. 16.30 på eftermiddagen var bilkarossen klar varefter Erik tog 55 l bensin i bilen samt de nämnda 15 säckarna kaffe och begav sig ensam tillbaka till Karleby.

När Erik hade kört ca 65 km inträffade en händelse som senare visade sig bli ödesdigare för honom. I korsningen, där riksvägen viker av mot Riihimäki station, gav Erik en okänd man skjuts. Man kan med säkerhet inte säga om mannen stannat bilen genom att vinka med handen och sedanbett om skjuts eller om Erik på eget initiativ erbjudit mannen skjuts. I varje fall gav Erik mannen skjuts sedan denne berättat att han var på väg till Kristinestad i Österbotten. Ca kl. 21 anlände Erik med sin resekumpan till Standard servicestation i Tavastehus och där lämnade han bilen i förvar till följande morgon. Dessförinnan hade Erik täckt över kaffesäckarna med presenningen och tömt kylaren på vatten. Vid servicestationen fick mannen rådet att övernatta på ett resandehem vid namn Lepo som låg vid Rådhustorget, vilket de också gjorde. De beslutat att inkvartera sig i ett rum med två bäddar.

Föreståndarinnan på resandehemmet, Hulda Mäkinen, gav mannen resandekort att fylla i och rådde dem att fylla i korten uppriktigt. Erik svarade att han skulle fylla i kortet på svenska och frågade om man förstod svenska här, varvid Hulda svarade att det gjorde man åtminstone på polisstationen. Huldas svar var ett dåligt omen. Erik fyllde i sitt kort uppriktigt, men hans resekumpan fyllde sitt kort med falska uppgifter. Lögnaktigt uppgav han bl.a. Arne Koski som sitt namn och Kristinestad som sitt resmål. Efter att ha fyllt i korten betalade mannen 20 mk var för rummet och bad sedan Hulda komma med morgonkaffet lite före kl 8.

I resandehemmet övernattade nu två fullständigt olika män. Erik var född i Terjärv 9.12.1908. Han var ungkarl och bodde tillsammans med sin mamma och försörjde henne. Erik verkade välvårdad, bildad, nykter och överlag oklanderlig. Sitt arbete skötte han noggrant och bland sina arbetskamrater var han omtyckt. Erik hade tagit anställning hos Granholm & Kåll Ab redan som 13-åring. Han började som springpojke, blev sedan affärsbiträde och hade till sist blivit chaufför för affären. Eriks liv hade alltså hittills varit uppåtgående.

Annat var det med Eriks resekumpan. Under de senaste månaderna hade hans liv varit en enda nedförsbacke. Dystra var männen planer, eftersom han i fickan hade en laddad och säkrad tysk Ortgies-pistol kal. 6,35. Pistolen hade 8 patroner, 1 i pipan och 7 i magasinet, men det visste inte Erik.

ERIKS RESEKUMPAN

Hans riktiga namn var Arvi Nikolai Joki. Han var inte på väg till Kristinestad utan till Karijoki, men mycket ljög han inte eftersom orterna ligger nästan bredvid varandra. Arvi föddes 6.10.1908 som son till en hemmansägare i Ylikylä by i Karijoki. År 1933 hade han vid tinget fått 1000 mk i böter för att ha kokat hembränt. Brottet hade han sonat med att sitta i fängelse 100 dagar. Andra brott hade han sedan inte på sitt konto.

I februari 1935 köpte Arvi tillsammans med sin sväger Valter Hietanen hemgården av sina föräldrar. I samband med detta hade Arvis föräldrar ordnats bostads- och pensionsrätt i huset. Eftersom brännvinet smakade Arvi bättre än arbete, blev han osams med sina föräldrar och sin sväger. När det till slut blev omöjligt att bo under samma tak, sålde Arvi i februari 1936 sin andel i huset till svägern Hietanen. Efter diverse arrangemang fick Arvi vid husaffären 50 000 mk i handen. Efter detta sålde Arvi en tid begagnade bilar trots att han själv saknade körkort. På våren bytte Arvi med en man vid namn Harju sin gamla cykel mot den olovliga Ortgies-pistolen. De 10 patronerna som kom med vid bytesaffären hade Arvi skjutit upp då han tränade med vapnet. Med hjälp av en vän fick Arvi tag på mera ammunition, varav han sköt upp en del för nöjes skull och sparade en del för framtida behov. I juni flyttade Arvi på hyra till Helsingfors tillsammans med sin gravida fästmö Anna-Liisa Hiula och dennes ettåriga pojke.

Sysslolös i Helsingfors började Arvi dricka på allvar. Då han flyttade från Karijoki till Helsingfors i juni hade han haft ca 50 000 mk, men redan i oktober var pengarna slut. Inom fyra månader hade Arvi druckit upp ett halvt hus och därigenom råkat i ekonomiskt trångmål. Han måste få tag på pengar någonstans ifrån och det snabbt. Innan han flyttade till Helsingfors hade Arvi lånat ut små summor på sammanlagt drygt 1000 mk åt fem karijokibor. Nu beslöt han sig för att åka till Karijoki för att dra i sina fordringar. Han lånade 150 mk av gårdsarl Sulho Luoma som respengar. Det faktum att han tog med pistolen gör att man kunde misstänka att Arvi hade andra planer än att dra i de små fordringarna.

När Arvi åkte från Helsingfors mot Österbotten var han psykiskt trött efter en längre dryckesperiod. Under ångestfylda och sömlösa nächter hade bara dystra tankar rört sig i hans sinne. Eftersom Arvi ännu hade ett hetsigt och eldigt temperament och dessutom var väpnad, kunde man säga att han var en farlig resenär.

Ursprungligen hade Arvi tänkt ta tåget till Karijoki, men han fick då skjuts med någon bekant till Riihimäki där Erik gav honom skjuts.

FREDAGEN DEN 23 OKTOBER

Efter att ha druckit morgonkaffet vid resandehemmet gav sig Erik och Arvi av för att hämta bilen de lämnat vid Stanford servicestation föregående kväll. Efter att ha tagit 40 l bensin gick Erik tillsammans med förmannen vid servicestationen, Esko Leppänen, till kontoret där Erik betalade räkningen och frågade Leppänen om vägen till Vasa medan han studerade landsvägskartan. Vid detta tillfälle lade Leppänen märke till att Arvi blivit kvar ute och frusen och utan ytterjacka gick mest bakom bilen som om han inte ville bli sedd. Före färden lade Erik och Leppänen ett skydd framför bilens kylare, så att vattnet inte skulle frysa på grund av den dåvarande kylan. Då kylaren var fyllt med vatten gav sig Erik och Arvi iväg kl. 8.30. Leppänen och de övriga mäniskorna vid servicestationen blev kvar och undrade hur en sådan bildad chaufför hade en sådan skum man på skjuts. Man gissade att männen inte kunde vara nära bekanta med varandra.

Från Tavastehus hade Erik tänkt köra via Pälkäne och Kangasala till Orivesi, men det lyckades inte direkt. I en korsning svängde han av åt fel håll med den följen att vägen tog slut vid Kangasala station. Där var det någon som rådde honom att köra tillbaka 10 km och sedan svänga av till vänster. Det att han körde i fel riktning berodde eventuellt på att vägvisarna på den tiden var oklara och t.o.m. missvisande. Det kunde också ha berott på Eriks ovana. Kanske var det hans första resa med bil från Helsingfors, eftersom han så många gånger under resan studerade kartan och frågade råd av utomstående.

Vid middagstid kom männen till Orivesi kyrkoby och gick in på ett matservering ägd av Kalle Vuorinen för att äta. Inne på matserveringen fanns en mängd andra män och Erik diskuterade med dem om ditt och datt. Arvi å sin sida var tyst och åt sin mättid bredvid väggan med huvudet böjt, som om han inte hade velat bli igenkänd. Efter att Erik och Arvi gått funderade även Kalle Vuorinen hur en så civiliserad chaufför hade en man som såg skum ut på skjuts.

Forden åkte iväg igen. Från Orivesi gick färden via Ruovesi och Virrois till Alavo. Ca kl. 16 stannade Erik bilen i Alavo vid Pukkila fordonsfabrik och började studera kartan med Arvi. Då frågade Arvi en man från trakten om vägen till Alavo kyrka och Kuortane och som svar fick han att det var bara att fortsätta rakt fram. Nu började man närra sig den trakten där Arvi enligt allt förnuft borde ha klivit av. Från Alavo skulle ju Arvi ha kommit med tåg via Seinäjoki till Karijoki. Det var förstås ännu fullt möjligt att Arvi skulle stiga av i Lappo och fortsätta därifrån med tåg via Seinäjoki till Karijoki. Men i detta skede var det osäkert om Erik skulle köra via Lappo till Karleby.

Ca kl. 17.30 stannade Erik bilen framför andelshandeln i Ylijoki by i Kuortane och köpte 30 l bensin. På samma gång frågade han butiksören Väinö Mursula, vilken den bästa vägen till Karleby var. Han tänkte köra allt fram under kvällen och natten. Mursula föreslog vägen via Alajärvi, eftersom den var rakare och kortare. Mursula beundrade den nya lastbilen och frågade hur många kilometer det var på mätaren varvid Erik svarade att det var 407 km. Innan han åkte frågade Erik efter närmaste cafeteria. Mursula svarade att det fanns en på 7-8 km:s avstånd bara man körde rakt fram. Under hela stoppet gömde sig Arvi bakom bilen, så att Mursula endast såg skymten av honom.

Forden åkte vidare igen och 10 minuter senare stannade Erik den i Kuortane kyrkby framför Edvard Huhtamäkis cafeteria. Då Erik och Arvi steg in i cafeteria sade Huhtamäki lekfult att där kommer ju "Fyrtornet och Släpvagnen". Erik instämde i liknelsen, eftersom Arvi äminstone var huvudet längre än Erik. Efter att ha beställt kaffe med bröd satte sig männen ner vid bordet. Huhtamäki hörde Erik prata karlebydialekt och eftersom han själv var hemma från Karleby, beslöt han sig för att diskutera med männen

en stund. Huhtamäki och Erik presenterade sig för varandra men Arvi sade ingenting. Då Erik berättade för Huhtamäki att han kom från Helsingfors med en ny lastbil och att han hade en kaffelast på den frågade Arvi, som dittills suttit tyst, efter den kortaste vägen till Karleby. Huhtamäki rådde dem att köra via Alajärvi och nämnde att vägen, trots att den gick genom en lång skogssträcka, var bättre och kortare. Erik och Arvi var överens om att ta den vägen. Änna sedan de tittat på kartan hade Arvi påpekat Erik om att fortsätta resan via Alajärvi. Arvi sade inte ett ord om att åka till Lappo. Huhtamäki och hans fru lade märke till att Arvi sneglade omkring sig utan att se någon i ögonen och att han till sätt och klädsel verkade skum. Efter att männen åkt iväg funderade de hur en sådan välvårdad man som Erik reste med en man som Arvi.

Om det i Tavastehus hade varit på kölden på morgonen, var det i Kuortane förutom kallt även snö på marken. Därför tog Erik två snökättingar från bilflaket som han med Arvis hjälp satte på bilens bakhjul innan de fortsatte resan. Männen steg därefter in i bilen och på grund av att det var mörkt tände Erik körljusen varefter Forden knyckte igång igen ca kl. 18.15. Efter att de hade kört ungefär fem kilometer kom de till Ruonansilta korsning. Planenligt tog bilen av till höger mot Alajärvi.

Allt var inte som det skulle. Arvi hade berättat att Erik att han var på väg till Kristinestad, men nu skjutsade Erik honom i motsatt riktning. Var Erik så fascinerad av den nya bilen att han inte förstod att misstänka något, eller gjorde han det trots allt? Erik lär ha sagt till någon vid Huhtamäkis cafeteria att han var rädd för sin resekumpan.

Efter korsningen fortsatte resan via Herojapiha mot den södra delen av Lappakangas där skogssträckan Huhtamäki nämnt började. Erik körde endast ca en kilometer utmed skogssträckan varvid han stannade bilen. Snart ljöd sex skott i snabb takt. Fem skott träffade Erik i huvudet och ett i halsen. Arvi hade lömskt skjutit Erik till döds med sin pistol. Efter dådet drog Arvi ut Eriks kropp ur bilen via dörren på hjälpcchaufförens sida. Vid detta tillfälle föll Eriks blodiga mössa i diket på högra sidan av vägen utan att Arvi märkte det. Därefter gick Arvi runt bilens framsida dragande på Eriks kropp som han sedan lämnade i skogen på den vänstra sidan av vägen, 13 m från väggkanten. Efter att ha tagit Eriks plånbok ur fickan täckte Arvi kroppen med ris. Sedan återvände han till bilen och körde via Alajärvi, Lappo, Ylistaro, Ilmola och Kurikka till Kauhajoki.

Säkert hörde någon skotten som Arvi sköt, åtminstone Aino Yli-Kuha. När Aino den kvällen cyklade från Nuija i Ruona mot huset Peltola hörde hon flera skott från Lappakangas-hälet. Då hon efter 2-3 minuter kom in i huset Peltola såg hon på klockan och konstaterade att den var lite före 18.30. Då visste hon naturligtvis inte vad skotten betydde.

LÖRDAGEN 24 OKTOBER

Efter midnatt stannade bilens motor i Kauhajoki eftersom bränslet var slut. Arvi tänkte redan överge bilen på landsvägen, men bestämde sig sedan för att gå till närmaste hus för att få någon att hämta bensin. Ungefär halv 1 på natten knackade han på dörren hos husbonden Matti Mäntykangas. Efter att bonden öppnat dörren förklarade Arvi sitt ärende och fick bonden att mot belöning cykla 6 km och hämta bensin från kyrkobyn.

Medan han väntade undersökte Arvi Eriks klocka som han hittat på golvet i bilen. På samma gång undersökte han Eriks plånbok och satte de 350 mk som där fanns i sin egen plånbok. Eriks plånbok kastade han senare i skogen. Efter en dryg timme var bonden tillbaka med 7 1 bensin. Efter att ha slagit bensinen i tanken körde Arvi till andelshandeln i Päntäne där han köpte 30 1 bensin.

Vid halvemtiden på morgonen anlände Arvi till sin forna hemby Ylikylä i Karijoki. Efter att som hänt hade han inte längre någon tanke att driva in sina fordringar. Arvi stannade bilen framför den bekanta handelsmannen Feliks Peltokoskis butik. Efter att Arvi knackat på öppnade Peltokoski dörren varefter männen hälsade på varandra. Arvi berättade att han hade ett bilflak kaffesäckar till salu. Peltokoski var intresserad trots att Arvi berättade att han kommit över kaffesäckarna på brottslig väg. Peltokoski gjorde ett hål i en 60 kgss kaffesäck och undersökte kaffet i skenet av ficklampan. Efter att ha konstaterat att kaffet var av dålig kvalitet lovade han endast köpa 3 säckar för vilka han lovade 700 mk per säck. Arvi godtogs erbjudandet varvid han bar in 3 säckar samt 2 säckar på köpet i Peltokoskis magasin. Affären gjordes slutligen så att Arvi fick 1400 mk i pengar, en cykel värd 800 mk och kläder värd 150 mk. Arvi klädde genast på sig de nya kläderna och lämnade de gamla hos Peltokoski. Till slut kom man överens om att ingendera skulle säga något om de gjorda affärerna. Efter att ha lyft cykeln upp på bilflaket, där det förutom Eriks resväска nu fanns 10 kaffesäckar, körde Arvi iväg mot Lappfjärd och Sideby.

Peltokoski trodde sig ha köpt smuggelkaffe av dålig kvalitet som på den tiden rörde sig i kusttrakterna, men där hade han fel. Senare undersökte Peltokoski på nytt kaffet han köpt och fann att det var av god kvalitet. Eftersom han hade fått kaffet hälften billigare än partipriset, började han misstänka att det var stulet.

Utan att Arvi märkte något föll Eriks resväcka och 1 kaffesäck av bilflaket ner på landsvägen i Ömossa i Sideby. Från Sideby åkte Arvi vidare till Merikarvia dit han anlände vid sjutiden på morgonen. Eftersom han misstänkte att bensinen snart skulle vara slut och var rädd för att bli fast körde han in bilen på en sidoväg och övergav den. Sedan tog han ner cykeln han fått av Peltokoski från flaket och cyklade med den via Stora till Kankaanpää där han steg på en buss till Tammerfors. Cykeln lyftes på en ställning bakpå bussen. Från Tammerfors fortsatte Arvi både på cykel och med buss till Helsingfors.

I HELSINGFORS

Söndagen den 25 oktober kom Arvi hem vid middagstid. Först gav han sin fästmö Anna-Liisa 500 mk och sedan betalade han sin skuld åt gårdsarlen. Efter det gick han till en krog vid namn Perämies för att supa med sina kamrater. Då hade han 800 mk i plånboken. Vid midnatt avlägsnade han sig från krogen. På grund av att han var starkt berusad kom Arvi inte ihåg allt vad som hänt den natten. På morgonkvisten vaknade han nästan i Sörnäs stadsdel varifrån han tog taxi hem. Då han vaknade på måndagsmorgonen med baksmölla och tittade i sin plånbok hade han endast 60 mk kvar. För att få pengar sålde Arvi Eriks flicklocka till en skrotaffär för 100 mk. Denna måndag sände Arvi ett brev till Feliks Peltokoski. Brevet kom fram följande onsdag.

UNDERSÖKNINGEN AV FALLET INLEDS

Lastbilen hittades samma lördagsmorgon som Arvi hade övergivit den. På söndagen meddelades länsmannen i Merikarvia om bilen. Först misstänkte länsmannen att saken hade med kaffesmuggling att göra, men eftersom bilen inte hämtats ännu måndagsmorgonen den 26 ringde han kriminalavdelningen vid Vasa polisstation och frågade vem bilen med registrumret "Koe VA 57" tillhörde. Kriminalavdelningen fick reda på att bilen tillhörde partiaffär Granholm & Käll Ab i Karleby. Affärsföreståndaren Uno Granholm berättade att chaufför Erik Ståhl var försunnen och att han redan för ett par dagar sedan borde ha återvänt från Helsingfors via Ruovesi med bilen i fråga.

Kommissarien vid Vasa kriminalavdelning, J.V. Markus, som började undersöka fallet utgick ifrån att det var fråga om rån och brott mot liv. Antagandet grundade sig på det att det fanns 6 kaffesäckar, att chauffören var försunnen och att platsen där man hittade bilen inte fanns på rutten Helsingfors-Karleby.

Måndagen den 26 var mild och snön hade smält. På morgonen gick den 15-åriga drängen Viljo Haapa-aho från Hyypää till skogs för att plocka lav. Då hittade han en blodig skärmmössa i diket på högra sidan av vägen i Lappakangas. Intet ont anände tog Viljo-pojken mössan och tvättade den när han kom tillbaka till Hyypää eftersom han tänkte börja använda den.

MORDET UPPTÄCKS

På tisdagen hade man kommit fram till att lastbilen senast varit på väg söderut, eftersom man 30 km norr om dess hitteplats funnit Eriks resväsk och 1 kaffesäck. Man visste också att Erik hade varit tillsammans med en okänd man vid Huhtamäkis cafeteria i Kuortane och att de troligen fortsatt resan till Alajärvi. Man gjorde några resultatlösa förfrågningar i de trakter som man misstänkte att bilen skulle ha körts till Merikarvia.

Då undersökningen av fallet började stampa på stället beslöt kommissarie Markus be om publiktips genom ett polismeddelande via Yleisradio för att hitta Erik Ståhl. Meddelandet lästes i radion redan samma tisdag. Man beskrev kännetecknen för den försunna Erik Ståhl och bl.a. att bilen som hittats i Merikarvia hade kört via Kuortane. Det råkade sig så att man i Hyypää hade radion på vid rätt tidpunkt och hörde polismeddelandet. Det var också därför man fick det avgörande tipset. Ca kl. 18 ringde Jussi Hyppää till konstapel Jaakko Honka-Hallila och berättade om den blodiga mössan Viljo Haapa-aho hade hittat dagen innan. Konstapel vidarebefordrade saken till länsmannen Åke Vihamo i Kuortane. Redan kl. 19.30 var Viljo-pojken vid Lappakangas och visade länsmannen var han hittade mössan. Man började genast undersöka omgivningen i skenet av ficklampor. Man hittade nästan genast en kropp som låg framstupa på vänstra sidan om landsvägen. Det enda man fann i den dödes flickor var en näsduk, men länsmannen var säker på att den döde var Erik Ståhl på basen av de kännetecken han fått. Länsmannen var även säker på att Erik dött en väldsam död eftersom han var täckt med ris och hans huvud var täckt av blod. Eriks kropp hade legat 4 dygn vid Lappakangas och den fördes nu till Kuortane bårhus för obduktionen som skedde tre dagar senare. Man kom underfund med att av de 6 skott, varav 5 hittades, som avlossats på Erik hade 3 varit omedelbart dödliga.

Nämns bör att Eriks arbetsgivare Granholm & Käll Ab gav Viljo Haapanen en penningbelöning för det avgörande tipset. Denna belöning använde Viljo till att köpa sig en cykel.

ARVI ARRESTERAS

Tisdagen den 27 oktober läste handelsman Feliks Peltokoski en tidningsnotis som berättade om kaffelasten som hittats i Merikarvia och om dess försunna chaufför. Efter att noga ha läst notisen var Peltokoski säker på att det var fråga om samma bil som Arvi Joki hade kört fram till hans affär tidigt föregående lördag. Peltokoski beslöt ännu hålla fast vid överenskommelsen och inte berätta för någon om kaffeaffären.

Onsdagen den 28 läste Peltokoski en tidningsnotis som berättade att chauffören Erik Ståhl hittats mördad i Kuortane. Med posten kom ett brev skickat av Arvi Joki. I brevet bad Arvi Peltokoski skicka ett köpekvitto över cykeln han fick med handeln så att han kunde bevisa att cykeln inte var stolen då han förde den till ett pantläneri. I brevet fanns också orden: "Jag har gjort ett sådant dåd jag ångrar, men blir jag fast för det skjuter jag en kula i huvudet på mig". I slutet på brevet fanns Arvis namn och adress. Övertygad om att det var Arvi som mördat Erik Ståhl förde Peltokoski brevet åt länsmannen i Karijoki och berättade om de kaffeaffärer han gjort med Arvi. Länsmannen åkte genast till Kristinestad och skickade därför ett telegram till kriminalpolisavdelningen i Helsingfors och bad att Arvi Joki skulle arresteras.

Redan samma kväll sökte polisen i Helsingfors Arvi. Han hittades inte hemma, eftersom han gått till biografen för att se filmen "Arbeta och lär dig spela". Efter att filmen tog slut ca kl. 21 började Arvi gå mot sin bostad på Stora Robertsgatan. Vid detta tillfälle lade vaktkonstapel Väisänen märke till Arvi, sprang fram till honom, tog honom i armen och sa: "Det är ju ni som är Joki". Arvi slet sig lös, slog Väisänen i magen och sprang mot Albertsgatan. Väisänen sprang emellertid fast Arvi. Det blev slagsmål och båda föll omkull på gatan. Arvi lyckades en gång slå till Väisänen i ansiktet så att dennes näsa började blöda. Då slagsmålet höll på att övergå i Väisänen fövr kom två civilklädda poliser till platsen och då fick man handbojar på Arvi. Man fann Ortgies-pistolen i Arvis ficka. Den här gången fanns där 4 patroner i den, varav 1 fanns i pipan. Som tur var hade Arvi inte kunnat eller velat använda vapnet mot polisen. I det förberedande förhöret erkände Arvi att han skjutit Erik Ståhl och använt sig av ifrågavarande vapen.

RÄTTEGÅNGEN

På grund av mordet på Erik var speciellt yrkeschaufförerna i norr så upprörda att den åtalade Arvi Joki hotades av lynchning vid Vasa station när han fördes från Helsingfors till Vasa för rannsakningsfängelse. En tusenhövdad folkmassa hade samlats vid tågstationen när fängvagnen anlände. Polisen lyckades hålla folkmassan på avstånd bl.a. genom att skjuta några varningsskott i luften varefter fängtransportbilen med rasande fart körde mot länsfängelsen. Eftersom landshövding K. V. Martonen tog lynchningshotet på allvar bad han om lov från justitieministeriet att få hålla tinget i Alavo i Vasa Länsfängelse för att trygga Jokis säkerhet. Med stöd av diverse lagparagrafer gick justitieminister Urho Kekkonen med på begäran. Således hölls tinget i Alavo rörande mordet på Erik Ståhl undantagsvis i länsfängelset i Vasa 18.12.1936.

Vid rättegången, lästes polisförhörsprotokollet från 17.11 som innehöll berättelserna av de 10 förhörda vittnena samt av den åtalade Joki. Nu hörda i rätten svor alla 10 vittnen att berättelserna i

förhörsprotokollet var sanna. I förhörsprotokollet hade den åtalade Joki berättat bl.a. följande:

"Medan den åtalade hade väntat på bussen till Riihimäki station i korsningen som svängde ditåt hade Erik kommit i sin lastbil från Helsingforshållet och stannat vid den åtalade samt frågat var denne var på väg. Efter att den åtalade berättat att han var på väg till Kristinestad i Österbotten hade Erik berättat att han var på väg till Karleby och uppmanat den åtalade att komma på skjuts. Erik hade sagt att det skulle vara roligare att resa tillsammans och dessutom skulle mannen få resa gratis. Innan de åkte hade Erik studerat kartan och sagt, att den åtalade inte hade långt från Lappo till Seinäjoki och därifrån vidare till Kristinestad. I Kuortane hade Erik berättat för mannen där, varav en del var berusade, att han själv var på väg till Karleby men att den åtalade skulle stanna i Lappo. Den åtalade kom inte ihåg att han skulle ha nämnt för någon om vägen i Alajärvi eller om skogssträckan där. När de hade åkt några kilometer kom de till en korsning (den östra delen av Ruonansilta) och den åtalade hade lagt märke till att den vänstra vägvisaren hade visat till Lappo. Då Erik trots löften inte svängt mot Lappo utan mot Alajärvi hade den åtalade sagt att Erik "Varför kör du hitåt, inte skall jag ju hit åt". Då svarade Erik "Jag åker i varje fall den här vägen". Då hade den åtalade beordrat Erik att stanna bilen och sagt sig stiga av. Erik hade stannat bilen och när den åtalade hade stigit ut ur bilen på vägen hade Erik sagt "Satans finne" eller något i den stilien. Den åtalade hade ställt sig framför den öppna dörren och sagt "Eftersom du inte körde till Lappo så borde du ge mig en tia att jag kan fortsätta min resa ordentligt". Då Erik inte lovat någon tia hade den åtalade dragit fram den laddade pistolen ur bakfickan och lömskt skjutit flera skott mot Erik. Han hade genast märkt att Erik dött och blivit kvar i sittande ställning. Sedan hade den åtalade stoppat pistolen i fickan och sprungit ca 15 meter in i skogen, men snart återvänt till bilen vars motor ännu gick och körljusen ännu brann."

Det var huvudpunkterna i Arvis berättelse. Han ville altså påstå att han inte planerat mordet i förväg utan att han gjort det i hastigt mod, eftersom Erik trots sitt löfte inte svängt mot Lappo och inte gett honom 10 mark.

Man trodde inte på Arvis berättelse och därför antecknades bl.a. följande anmärkningar i förhörsprotokollet:

- Arvis påstående att han väntat på bussen till Riihimäki station var falskt, eftersom bussen gått en halv timme innan Erik bjudit honom skjuts
- redan i början av resan hade Arvi agerat under falskt namn och under resan hade han undvikit allmänheten
- under resan hade inget vittne hört honom prata om att åka till Lappo eller fråga om vägen dit
- i Huhtamäkis cafeteria hade Arvi själv föreslagit Erik att de skulle fortsätta resan via Alajärvi. Utefter den vägen fanns den långa skogssträckan som bl.a. vittnet Edvard Huhtamäki nämnd
- vid korsningen i Ruonansilta finns ingen vägvisare som visar till Lappo vilket Arvi påstått. I stället står där "Vasa 123,85 och Honkanen 3,59"
- bilen hade inte stannats i nämnda korsning utan först 4 km ifrån den där skogssträckan redan börjat
- de 10 mk Arvi bett av Erik skulle inte ha verkat mycket i hans tillgångar
- Arvi hade ingen som helst orsak att be Erik om pengar eftersom denne redan skjutsat honom gratis närmare 400 km

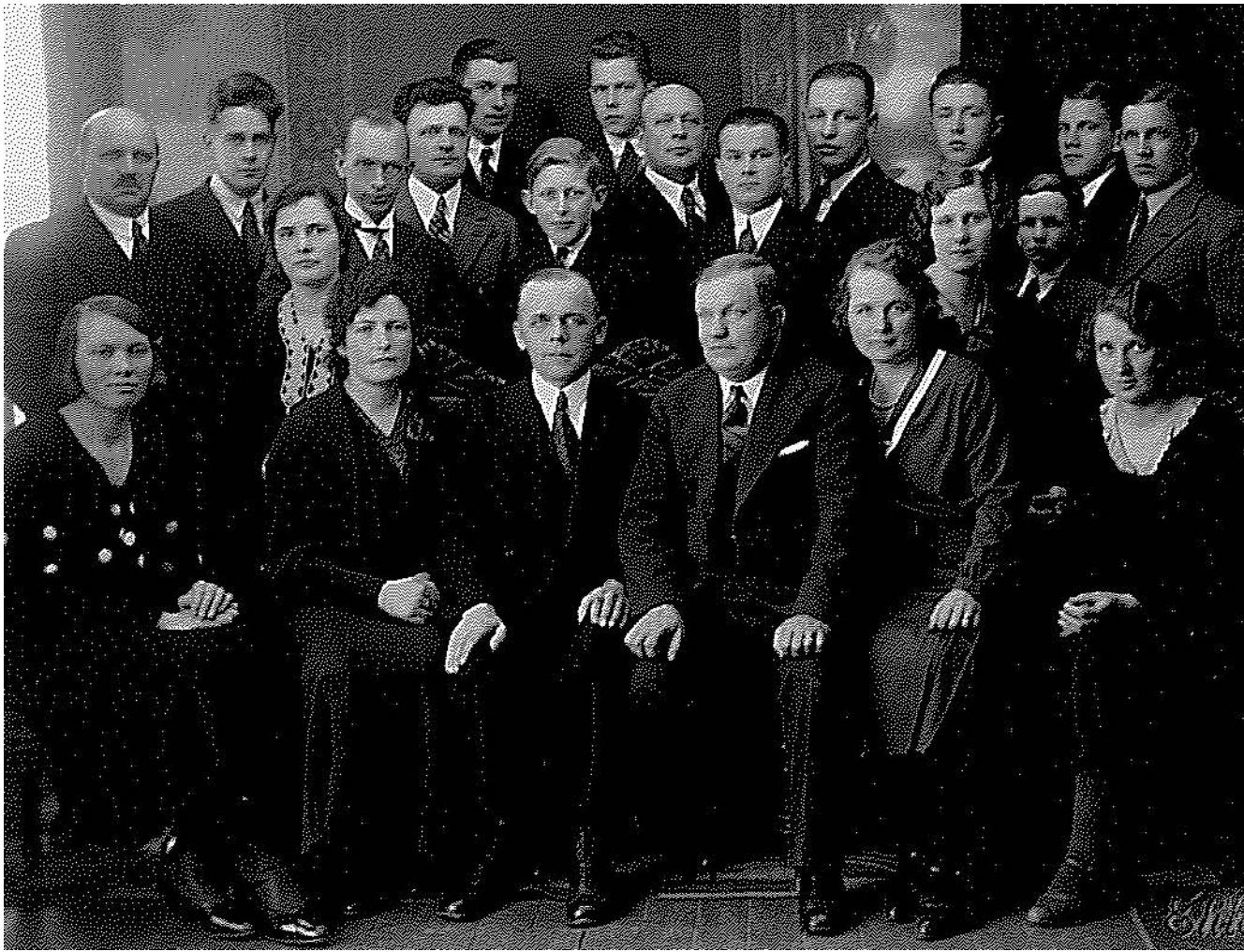
Nu i rätten ändrade Arvi sin berättelse endast på ett par ställen. Han korrigerade att Erik inte i Huhtamäkis cafeteria sagt att den åtalade skulle bli kvar i Lappo och att han nu inte kom ihåg om vägvisaren till vänster i korsningen i Ruonansilta visade till Lappo eller Vasa eller om Erik kanske sagt att den vänstra vägen gick till Lappo.

I slutet av tinget krävde statsåklagare Aarne Kokkonen dödsstraff åt Arvi Joki för rånmörd. På det svarade Arvi, som trots begäran inte fatt någon försvarsadvokat, ingenting utan bad endast om en sinnesundersökning p.g.a. nervositet. Inte heller denna begäran bifalls.

Efter att ha övervägt saken en knapp timme gjorde häradsrätten sitt beslut i vilket Arvi Joki dömdes till döden för mord och grovt rån. I praktiken betydde domen tukthusstraff på livstid. Arvi besvärade sig över domen till hovrätten genom att bl.a. påstå att Edvard Huhtamäkis vittnesmål var falskt. I sitt klagomål nämner han också följande: *Resan från Riihimäki till Kuortane innehåller så många obebodda sträckor att han inte hade behövt välja just Kuortane till gärningsplatsen under mordnatten. Det skulle ju vara logiskt att jag, om jag rest i mordtankar, hade gjort mitt dåd redan under början av resan och därmed undgått att synas för så många mäniskor.* Vidare påstod Arvi att han mördat i hastigt mod och bad om en sinnesundersökning. Besväret hade ingen verkan. I sitt beslut 2.3.1937 dömde Vasa hovrätt Arvi Joki för mord och grovt rån till tukthus straff på livstid. På de tidigare grunderna besvärade sig Arvi över hovrättens beslut till Högsta domstol, som i sitt beslut den 27.4.1937 ansåg att det inte fanns någon orsak att ändra hovrättens beslut som därmed blev i kraft.

Ärendet var slutbehandlat.

Timo Tuomisto

Employees at Granholm & Kåll, before October 23, 1936

*Top row from left, Lennart Granholm, from right, Uno and Anton Granholm, ?, Hugo Hallman, Erik Ståhl
Bottom row, third from right, Teodor Granholm*

Foto: Harry

Byskata

Tillägg:

Minnesmärket som finns i Lappakangas med namnet "Erik Ståhl" och dödstiden "23.10.1936" finns mellan en sandgrop och vägen. Ståhl begravdes 1.11.1936 vid Elisabet begravningsplats i Karleby.